

TİMURLU DEVLETİ EMİRLERİ I- BARLAS BOYU: CAKU BARLAS*

Ali Rıza YAĞLI**

Öz: Caku Barlas, Emîr Timur'un emîrleri arasında en önemli şahsiyetlerden biridir. Caku Barlas zaman zaman Emîr Timur'la görüş ayrılığına düşmüş olsa da ölene kadar hizmetinde bulunarak onu tahta çıkaran emîrler arasında yer almıştır. Soyunun Karacar Noyan'a dayanmasından dolayı Barlas boyunun itibarlı kişilerinden olan Emîr Caku'nun bu itibarını sürdürmesi onun kişisel meziyetlerinden kaynaklanmıştır.

Tuğluk Timur Han, Maveraünnehir'e geldiğinde Emîr Timur'un yanında olan Emîr Caku Barlas, Emîr Timur'un özel koruma birliğinde yer almış ve birlikte İlyas Hoca'ya karşı savaşmış, Emîr Seyfeddinle birlikte Semerkand'ı Emîr Timur adına ele geçirmiştir. Çamur Savaşı'na katıldıktan sonra Emîr Hüseyin'e muhalefette bulunmuş ve Emîr Musa başta olmak üzere onun adamlarına karşı yapılan seferlerde yer almıştır. Emîr Timur'u tahta geçirdikten sonra Şibirgan'ı Timurlu Devleti'ne katan Emîr Caku, Sindustan olarak adlandırılan Kunduz, Bağlan ve Kabul'un genel valiliğine tayin edilmiştir. Oğulları Emîr Cihanşah ve Emîr Mızrab'la beraber, özellikle Emîr Cihanşah'ın oğulları da kendisi gibi Timurlu Devleti'nin ve Barlas boyunun önemli şahsiyetleri olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Anahtar kelimeler: Emîr Caku Barlas, Emîr Timur, Barlas boyu, Karacar Noyan, emîrül-ümera, Kunduz, Bağlan, Kabul, Sindustan.

Amirs of Timurid State I- Barlas Tribe: Chaqu Barlas

Abstract: Chaqu Barlas is one of the important personalities among the amirs of the Timurid era. Emîr Caku Barlas, one of the first amîr of the Timurid State, was among the amirs that set Timur to the throne, served him until his death, even though he disagreed with him from time to time. Amir Chaqu, a respected figure of the Barlas tribe due to his lineage from Qarachar Noyan, retained his esteem based on his merit.

Upon Tughluk Timur Khan's arrival in Transoxiana, Amîr Chaqu Barlas was part of a special protection unit and he fought against Ilyas Hodja. He then occupied Samarqand on behalf of Amîr Timur alongside with Amir Sayf al-Din. After his involvement to the Battle of Mud, he opposed Amîr Hussein and took part in campaigns against his men, including Amîr Musa. Upon the ascendance to the throne of Emîr Timur to the throne, Amîr Chaqu, who added Shibirgan to Timurud State, was appointed as the general governor of Kunduz, Baghlan and Kabul, known as Sindustan. He and his sons Amir Jahan-Shah and Amir Mızrab, and

---

* Makalenin Geliş ve Kabul Tarihleri: 10.06.2019 - 12.03.2020

** Dr.Öğr.Üyesi, Giresun Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Giresun, Türkiye. arata19@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4414-3834.

especially the sons of Amir Jahan-Shah became important historical figures of the Barlas tribe in the Timurid State.

Keywords: Amir Chaqu Barlas, Amir Timur, Barlas tribe, Qarachar Noyan, amir al-umara, Qunduz, Baghlan, Kabul, Sindustan.

Emîr Caku Barlas

Emîr Caku¹, Barlas boyuna mensuptur. *Muizzü'l-ensâb*'da şeceresi Caku bin Mübarek bin Togan-Şirga bin Kadan bin Şirga bin Karacar Noyan olarak verilmektedir (*Muizzü'l-ensâb*, 2006, ss. 111, 112)². Dolayısıyla Emîr Timur'un saltanat mücadelesinin ve saltanatının ilk yıllarında yanında yer alan (Clavijo, 1975, ss. 132, 183) Caku Barlas³ da Emîr Timur'un amcasının oğullarındandır⁴. Kaynaklarda Caku, Caku-i, Cakuy (Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, 1380, s. 4558) ve Çaku/Çakü (*Muizzü'l-ensâb*, 2006, vrk. 92a; Şerefüddin Ali Yezdî, I, 1336, s. 573, II, s. 415) olarak geçen Caku Barlas, Emîr Timur'un yanında bulunduğu andan itibaren *a'yan-ı ümera, ümera-yı serdarân* ve *büyük emîr* olarak zikredilmektedir (Şerefüddin Ali Yezdî, 1336, s. 157; Nizamüddin Şâmî, 1987, s. 67; Kemalleddin Abdürrezzak Semerkandî, 1974, s. 377; Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, 1380, s. 4541)⁵. Emîr Timur'un divânında tavacı olan Caku Barlas, Emîrülümerâ olarak da zikredilmektedir (*Muizzü'l-ensâb*, 2006, vrk. 92a, 98a, ss. 112, 118)⁶. Manz, Emîr

¹ Moğolca *Çahu/Çaha* olarak geçmektedir. “Sırık, destek, dayanak, mesnet” anlamlarına gelmektedir (Gülensoy ve Küçükler, 2015, s. 115).

² *Muizzü'l-ensâb*'ın Londra nüshasında Caku bin Mübarek bin Togan Şira bin Kadan bin Mulka Süyünte bin Karacar Noyan şeklindedir (*Muizzü'l-ensâb*, The British Library, 79a, 80a, 89a). Yezdî'deki şecere Emîr Caku bin Mübarek bin Togan bin Şirga bin Karacar Noyan şeklindedir (Şerefüddin Ali Yezdî, 1336, s. 41). Mirhond ise Emîr Caku bin Mübarek bin Togan bin Gazan bin Şir'a bin Karacar Noyan olarak vermektedir (Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, 1380, s. 4541).

³ “... Bu yolda kendisine yoldaşlar aradı. Allah'ı yâdından çıkardı. Abbas, Cihanşah, Kimarî, Süleyman Şah, İdiku Timur, Caku, Seyfeddin gibi dinsiz imansız kırk kadar sadık şeytanı çevresine topladı.” (İbni Arabşah, 2012, s. 34).

⁴ Emîr Timurla bu şekilde akraba olan diğer bir bey ise Emîr Togay Buğa Barlas'tır. Daha fazla bilgi için bk. (Yağlı, 2018, ss. 283-290).

⁵ Ancak Mirhond, Emîr Hüseyin'e karşı mücadele sırasında yanında bulunan iki yüz kırk üç kişi arasında Caku Barlas'ı saymamış ve büyük emirlerden sadece Suyurgatmış Oğlan'ın olduğunu ifade etmiştir. Buradaki büyük emirden kasıt, o kişinin Cengiz Han soyundan gelmesidir (Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, 1380, s. 4581).

⁶ Yezdî'nin D. Ahsen Batur tarafından yapılan tercümesinde Emîr Timur'un 1391'de Toktamış Hanla yaptığı Kunduzça Savaşı'nda *Caku Tavaçı*'nın Emîr Timur'a Toktamış Han'ın safları yarararak ordunun arkasına sarktığı haberini getirmiştir (Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, s. 194). Şerefüddin Ali Yezdî'nin Muhammed Abbasî tashihi olan *Zafernâmesi*'nde ise “چکه تواجی” şeklinde verilmiştir (Şerefüddin Ali Yezdî, 1336, s.

Caku'nun ilk emîrû'l-ümera olduğunu söylese de bu konu hakkında net bir bilgi tespit edilememiştir (Manz, 2006, s. 234). Yezdi, Emîr Timur'un tahta çıktığında Hitay Bahadur ve Şeyh Ali Bahadur'u emîrû'l-ümera tayin ettiğini söylemiş ve bununla ilgili başka bir bilgi vermemiştir (Şerefüddin Ali Yezdi, 2013, s. 99).

Clavijo'nun adını *Chawku*⁷ olarak verdiği Emîr Caku'nun Emîr Timur'un ilk mücadele yıllarında yanında olanların en cesuru olduğunu ve Emîr Timur'un ona kız kardeşini vererek onu sarayında çok önemli bir mevkiye tayin ettiğini ve oğlu Cihanşahla birlikte Emîr Hüseyin'in mağlup edilmesinde yardım ettikleri için kendisine son derece hürmet gösterildiğini söylemektedir (Clavijo, 1928, ss. 132, 184, 193). Emîr Caku'nun oğulları Cihanşah, Mızrab ve Kazan Timur; kızları da Cihan Baht, Sultan Mülk ve Cihan Sultan'dır (*Muizzü'l-ensâb*, The British Library, vrk. 90a; *Muizzü'l-ensâb*, 2006, s. 112). Kendisi gibi iki oğlu başta olmak üzere torunları da Timurlu Devleti'nde yüksek mevkilere ulaşarak önemli hizmetler vermişlerdir.

Emîr Caku, Emîr Timur'un yanında ilk olarak Tuğluk Timur Han'ın Maverâünnehir'e geldiği dönemde görülmektedir. Bu dönemde Emîr Timur, amcası Emîr Hacı Barlasla fikir ayrılığına düşmüş ve onunla mücadeleye girişmiştir. Emîr Hacı Barlas ve Emîr Bayezid ittifakına karşı Timur da Emîr Hızır ile ittifak yapmıştır. Ancak Emîr Timur, Emîr Hızır'ın bir yanlış anlama sonucunda kendisine karşı tavır değişikliğinde bulunduğunu, Emîr Caku'yla birlikte fark etmiş ve onunla beraber tekrar Emîr Hacı Barlas'ın yanına gitmiştir (Nizamüddin Şâmî, 1987, s. 20; Şerefüddin Ali Yezdi, 2013, ss. 39-40; Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, 1380, s. 4541)⁸. Kısa bir süre

---

389). Oysa Emîr Caku Barlas, 785h./1383 sonu veya 1384 başında hayatını kaybetmiştir (Şerefüddin Ali Yezdi, 2013, s. 145; Hondmir, 1994, s. 248).

⁷ Ö. Rıza Doğrul tercümesinde *Şavko* olarak verilmektedir (Klaviyo, 1975, s. 132).

⁸ Tuğluk Timur, Çağatay neslinden Duva Han'ın oğlu Emil Hoca'nın oğludur. Tarmaşirin Han'ın ölümünün ardından otuz yıl zarfında sekiz kişi hükümdarlık yapmasına rağmen Maverâünnehir bölgesi bir türlü siyasî istikrarsızlıktan kurtulamamıştır. Tuğluk Timur, cetede/Moğolistan'da hâkimiyetini sağladıktan sonra Maverâünnehir'deki bu durumu gerekçe göstererek buraya sefer düzenlemiştir (Sıçan Yılı/Rebiu's-sâni (Rabiulahir) 761/Şubat-Mart 1360). Emîr Hacı Barlas, Keş ve Karşı ordusunu toplayarak onlara karşı çıkmak istemişse de bunun mümkün olmadığını görüp halkını ve ordusunu toplayarak Horasan tarafına gitmiştir. Emîr Timur ise amcasıyla giderse kalan halkın perişan olacağını düşünerek amcası Emîr Hacı Barlasla görüşmüş ve düşünceleri kabul edilmiştir. Emîr Timur, Tuğluk Timur Han'ın beyleriyle görüşüp Han'a itaatini bildirdikten sonra daha önceden atası Karacar Beg'in şehir ve köyleriyle Keş'in daruğalığını ona vermişlerdir. Böylece Keş'ten Ceyhun'a kadar olan bölge, Emîr Timur'un hâkimiyetine geçmiştir. Tuğluk Timur Han'ın ordusundan zarar gelmemesinin Emîr Timur'un sayesinde olduğunu gören halk da ona meyil göstermiştir. Bu ise daha sonradan başlayacağı saltanat mücadelesinde ona büyük yarar sağlamıştır (Şerefüddin Ali Yezdi, 2013, ss. 35-37).

sonra Emîr Caku'nun Cete ordusunda yer almış fakat buraya neden gittiği muallâktır. Ancak, Cete ordusuyla anlaşmazlığa düşerek birkaç emîrle birlikte Tirmiz'e hareket etmiş, Emîr Timur'un Belh'e gittiği zaman huzuruna çıkmış (763 h./Ekim 1361-1362) ve yaklaşık dört sene onunla birlikte hareket etmiştir (Nizamüddin Şâmî, 1987, ss. 27-28; Şerefüddin Ali Yezdî, I, 1336, s. 60; Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, s. 49; Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, 1380, s. 4553; Hondmir, 1994, s. 232; Kemalleddin Abdürrezzak Semerkandî, s. 320-321; Muineddin Natanzî, 1957, s. 217)⁹. Bu defa Caku, Emîr Timur'un özel koruma birliğine dâhil edilmiştir. Ciydalik tarafında oluşturulan dört koşuna dâhil edilerek toz hilesi uygulama suretiyle ilgar olarak Şehrisebz/Keş'e yönelmiş, toz bulutunu gören şehrin yöneticisi kaçmış ve şehir ele geçirildikten sonra şehrin yönetimiyle meşgul olmuşlardır (Nizamüddin Şâmî, 1987, s. 30; Şerefüddin Ali Yezdî, I, 1336, s. 67; Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, s. 53; Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, 1380, s. 4559; Hondmir, s. 233; Kemalleddin Abdürrezzak Semerkandî, 1974, s. 323; Muineddin Natanzî, 1957, s. 219; Mîrza Haydar Duğlat, 2006, ss. 184-185)¹⁰. Caku, Emîr Timur'un Taş Arıki'nda İlyas Hoca'ya karşı yaptığı savaşta yer almış, kazanılan zaferin ardından Emîr Seyfeddin ile birlikte Emîr Timur tarafından Semerkand'a gönderilmiş ve burası ele geçirilmiştir (Lu/Ejder Yılı/765h./1364) (Nizamüddin Şâmî, 1987, s. 32; Şerefüddin Ali Yezdî, I, 1336, s. 72; Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, 1380, s. 4562; Kemalleddin Abdürrezzak Semerkandî, 1974, s. 324; Mîrza Haydar Duğlat, 2006, s. 188)¹¹. Ancak burada çok

⁹ Emîr Timur, Daray-ı Arsaf'tan hareketle Derigez'e vardığında Emîr Caku'nun Emîr Süleyman, Emîr Musa, Emîr Celalüddin ve Emîr Hinduka'yla birlikte Tirmiz'e gittiklerinin haberini almıştır. Ancak Belh'e gelip Abdullah Deresi'nin yanına geldiğinde bu emîrler, Emîr Timur'a katılmışlardır (Nizamüddin Şâmî, 1987, ss. 27, 28).

¹⁰ Emîr Timur, iki bin kişilik ordunun monkulayı olarak Kahlaga'ya geldiğinde Emîr Caku'nun da aralarında bulunduğu Emîr Süleyman, Emîr Behram, Emîr Celalüddin Barlas, Hacı Seyfeddin ve Yol Timur'a iki yüz asker vererek bu askerlerden dört koşun yapmalarını emretmiştir. Her atının iki tarafına ağaç takılması ve büyük bir toz bulutu oluşturulması suretiyle düşmana sayılarının çok gösterilmesini sağlamıştır (Nizamüddin Şâmî, 1987, s. 30). "Dört gruba ayrılın ve her atlı atının iki tarafına dal yığını bağlayıp sürerek bol miktarda toz duman çıkarsın ki, oradaki darugalar bu toz yığınını görüp kaçsınlar!" (Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, s. 53).

¹¹ D. Ahsen Batur, Yezdî çevirisinde Caku Barlas'ın Emîr Seyfeddinle beraber Semerkand'a doğru kaçtığını söylemektedir (Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, s. 56). Natanzî, "... حاجی سيف الدّین با امیر جاکو متوجّه سمرقاند شدند." şeklinde vermektedir (Muineddin Natanzî, 1957, s. 220). Semerkandî ise 763h./Ekim 1361-1362 olarak vermektedir (Kemalleddin Abdürrezzak Semerkandî, 1974, s. 324). Bu galibiyetin ardından Kabulşah, han ilan edilmiştir (Nizamüddin Şâmî, 1987, s. 32; Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, s. 57).

duramayarak 1365'te¹² Cete ordusuna karşı yapılan Ceng-i Lây/Çamur Savaşı'na katılmıştır. Teşkil edilen¹³ altı koldan Emîr Timur'un yönettiği sol kolun heravulunda¹⁴ yer alan Caku Barlas, düşmana büyük bir darbe indirmişse de bu savaşta galibiyet elde edilememiştir (Nizamüddin Şâmî, 1987, s. 34; Şerefüddin Ali Yezdî, I, 1336, s. 78; Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, ss. 58-59; Muineddin Natanzî, 1957, s. 223)¹⁵. Emîr Caku'nun da Semerkand'a hâkim olan Emîr Hüseyin'in zulmüne maruz kalan emîrler arasında olduğu görülmektedir. Şöyle ki Emîr Hüseyin, Semerkand'ı ele geçirmesinin ardından Emîr Timur'a tabi olan emîrlerden yüklü bir vergi alma hevesine kapılmıştır. İstenilen meblağın emîrler tarafından karşılanmaması, kendi sonunu da hazırlayan sebeplerden biri olmuştur. Emîrler, mal varlıklarını Emîr Hüseyin ve Emîr Timur için buldukları Çamur Savaşı'nda kaybettiklerinden bu mesele emîrleri ve Emîr Timur'u zor durumda bırakmıştır (Nizamüddin Şâmî, 1987, s. 39; Şerefüddin Ali Yezdî, I, 1336, ss. 86- 87; Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, ss. 62-63; Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, 1380, s. 4572; Hondmir, 1994, s. 235; Kemalleddin Abdürrezzak Semerkandî, 1974, ss. 334-335)¹⁶. Emîr Hüseyin'in bu tavrı, Emîr Timur'un ona karşı muhalefet etmesine neden olmuş ve bu muhalefette Emîr Caku da yerini almıştır. Muhalefetin ilk girişimi denilebilecek hareket, Emîr Caku'nun Behram Celayirle ve Abbas Bahadurla beraber Emîr Timur'un verdiği bir miktar sipahiyle birlikte Emîr Musa ve Bayezid'in oğlu Ali

¹² Semerkandî, 763h./Ekim 1361-1362 olarak vermektedir (Kemalleddin Abdürrezzak Semerkandî, 1974, s. 326).

¹³ Bu safların Emîr Hüseyin tarafından teşkil edildiği görülmektedir (Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, 1380, s. 4565).

¹⁴ *İrevül* olarak da geçmektedir. "Öncü, öncü bölüğü, öncü kolu, ileri kol; savaş düzeninde ordunun en öndeki kısmı" anlamlarına gelmektedir (Gazi Zahirüddin Muhammed Babur, 1987, s. 614).

¹⁵ Hondmir ve Semerkandî, Emîr Caku'nun Emîr Seyfeddin, Emîr Murad Barlas ve Abbas Bahadurla birlikte kolda yer aldığını bildirmektedir (Hondmir, 1994, s. 233; Kemalleddin Abdürrezzak Semerkandî, 1974, s. 326). Mirhond da aynı doğrultuda bilgi vermektedir (Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, 1380, s. 4565). Mirza Haydar Duğlat, Emîr Timur'un Emîr Sarı Buga'yı Kıpçak boyuyla birlikte artçılara ve Timur Hoca Oğlan'ı öncülere tayin ettiğini, Emîr Cakuyla birlikte Emîr Seyfeddin, Emîr Murad Barlas ve Abbas Bahadur gibi beyleri de yakınında tuttuğunu bildirmektedir (Mirza Haydar Duğlat, 2006, s. 193).

¹⁶ Emîr Hüseyin, Semerkand'a hâkim olduktan sonra kendine hizmet etmiş olanlardan yüklü miktarda vergi talep etmiştir. Emîr Caku'nun da aralarında bulunduğu emîrler, talep edilen miktarı ödemekte güçlük çekince Emîr Timur devreye girmiş ve Emîr Hüseyin'in kız kardeşi olan eşi Olcay Tereken Aga'nın zinet eşyalarını/iki küpeyi vermek suretiyle çözüm bulmaya çalışmışsa da sorun hemen halledilememiştir (Nizamüddin Şâmî, 1987, ss. 39- 40; Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, s. 62). Semerkandî, bu olayı 764h./Ekim 1362-1363 olarak vermektedir (Kemalleddin Abdürrezzak Semerkandî, 1974, s. 334).

Derviş'i yakalamaları için Hocend'e gönderilmesidir (766h./Eylül 1364-1365) (Nizamüddin Şâmî, 1987, s. 42; Şerefüddin Ali Yezdî, I, 1336, s. 89; Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, s. 64; Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, 1380, s. 4575; Kemalleddin Abdürrezzak Semerkandî, s. 373)¹⁷.

Emîr Timur, At Yılı/766h./1366'da¹⁸ Emîr Hüseyin'e karşı harekete geçtiği vakit Hocend'e doğru yola çıkmış olan Emîr Caku Barlas ve diğer emîrler Baysun/Baysu'da bulunan Emîr Timur'a katılmışlardır. Burada Emîr Hüseyin tarafından gelen ve amaçları Emîr Timur'un yanındaki Yasavur/Yesurîleri ayaklandırmak olan Emîr Melik ve Emîr İbadullah¹⁹/Abdullah'ın tutuklanmasını istedilerse de Emîr Timur bunu kabul etmeyerek onları geri göndermiştir (Nizamüddin Şâmî, 1987, ss. 43-44; Şerefüddin Ali Yezdî, I, 1336, ss. 92-93; Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, ss. 65-66; Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, 1380, s. 4577; Kemalleddin Abdürrezzak Semerkandî, 1974, s. 375)²⁰.

¹⁷ Emîr Hüseyin'in kötü davranışlarına rağmen Emîr Timurla birlikte olduğu sürece ona bir şey olmayacağı düşüncesiyle aralarını bozmak için girişimler başlamıştır. Böylece Bayezid Celayir'in oğlu Musa Beg ve kayınbiraderi Ali Derviş, Emîr Hüseyin'in kayınvalidesi Tarmaşirin Han'ın karısı Orda Hatunla işbirliği yapmıştır. Buna göre Emîr Musa Beg ve Ali Derviş, Emîr Timur'un kırgın olduğu için kendisine ve hana (Kabulşah) karşı savaş hazırlığında olduğu şeklinde bir mektup yazmış ve bunu Orda Hatun, Emîr Hüseyin'e iletmiştir. Emîr Hüseyin, mektubu Han'a bildirince o da işin tahkik edilmesini emretmiştir. Emîr Timur'un bu mesele için Semerkand'a geldiğini öğrenen Emîr Musa Beg ve Ali Derviş, oyunlarının ortaya çıkmasından endişe ederek Hocend'e gitmiştir. Emîr Timur, Semerkand'a geldiğinde Emîr Hüseyin'e muhalif olan Şir Behram ve Behram Celayir onunla görüşerek ittifak yapmak için girişimde bulunmuşlardır. Anlaşmaya varılınca Şir Behram, asker toplamak için memleketi Huttelan'a gitmiş fakat daha sonra tekrar Emîr Hüseyin tarafına geçmiştir. Emîr Timur ise daha önceden Hocend'e kaçan Emîr Musa Beg ve Ali Derviş üzerine Behram Celayir, Emîr Caku ve Abbas Bahadır'u göndermiştir. Ancak durumu öğrenen Emîr Musa Beg ve Ali Derviş kaçmışlardır (Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, ss. 63-64).

¹⁸ Semerkandî, 767h./Eylül 1365-1366 olarak vermektedir (Semerkandî, 1974, s. 375).

¹⁹ D. Ahsen Batur'un Yezdî tercümesinde İbadullah olarak zikretmektedir (Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, s. 66).

²⁰ Emîr Timur'un razı gelmemesinin sebebi şöyle açıklanmaktadır: "Bu doğru değildir, çünkü bu bizim devletimizin ilk günleridir, eğer biz bunları tevkif edersek ahali korkar, bize karşı samimiyet beslemez, nifaka düşerler. Bir saltanatın esası gadir ve zulüm ve vefasızlık üzerine kurulu ve ahaliyi incitir, helâk ederse o devletin temelleri sarsılır. Eğer biz bu devletin temellerini ahâliyi himaye etmek ve onların kalplerini tarafımıza meylettirmek esası üzerine kurarsak o zaman emin olabiliriz. Eğer bundan sonra onlar iyiliklerin kıymetini takdir etmez ve nankörlük ederlerse devlet onların cezasını verir ve onların yaptığı fenalık kendilerine döner." (Nizamüddin Şâmî, 1987, s. 44). "Eğer bunu yaparsak bundan sonra bize asla itimat etmezler ve biz zarar görürüz. Devlet binasını iyilikle yükseltirsek ona kimse zarar veremez. Adalet ve iyilik suyuyla sulanan bir ağaç mutluluk meyvesi verir." (Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, s. 66).

Emîr Timur, Emîr Hüseyin'e karşı mücadele ettiği dönemde Caku Barlas'ın da aralarında olduğu 243 adamını Ceyhun kenarına göndermiş ve bunlar o gece Hazar'ı kuşatarak ele geçirmişlerdir. Emîr Caku, Berdalık'ta buldukları sırada Emîr Musa'ya yapılacak harekât için Emîr Timur'a fikrini sunmuşsa da bu kabul görmemiştir. Buna göre Emîr Caku, "Tanrı'ya tevekkül ile Emîr Musa'ya bir gece baskını verelim" demiş, Emîr Timur ise "Askerimiz çok azdır, eğer bir nazar değerse bir daha toparlanamayız; siz burada kalınız, ben Karşı'ye gideyim, bir yer hazırlayayım ve bu işin halli esbabını düşünüyüm" şeklinde cevap vererek Karşı'ya hareket etmiştir (767h./Eylül 1365-1366) (Nizamüddin Şâmî, 1987, s. 46; Şerefüddin Ali Yezdî, I, 1336, ss. 98-99; Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, s. 70; Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, 1380, s. 4582; Hondmir, 1994, s. 236; Kemalleddin Abdürrezzak Semerkandî, 1974, s. 377-378; Muineddin Natanzî, 1957, s. 238)²¹.

Emîr Musa'nın hâkimiyetindeki Karşı'yı ele geçiren Emîr Timur, mücadele sonrasında kaçan askerlerin peşine Emîr Caku'yu ve Emîr Seyfeddin'i tekamışı/takip etmek için göndermiş fakat bunlar gevşek davranıp işi ağırdan almışlardır. Daha sonra yaptıkları bu işten pişmanlık duyarak Cıgdalık tarafına gidip düşmanlarını Çekçek geçidinden yönlendirmiş ve Celayirlileri yakalamışlardır (767h./Eylül 1365-1366) (Nizamüddin Şâmî, 1987, ss. 48, 49; Şerefüddin Ali Yezdî, I, 1336, ss. 104, 106; Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, 1380, s. 4587; Hondmir, 1994, s. 237; Kemalleddin Abdürrezzak Semerkandî, 1974, s. 380; Muineddin Natanzî, 1957, s. 240). Emîr Caku'nun bu takibi ağırdan almasının nedeni olarak biraz önce bahsedilen teklifinin reddedilmesi düşünülebilir.

Kısa bir süre sonra Emîr Caku'nun zor zamanındayken Emîr Timur'u terk ettiği görülmektedir. Şöyle ki Emîr Musa, az önce sığındığı Emîr Hüseyin'in yanındayken Emîr Timur'un üzerine sayıları 10 bin kişilik bir ordu sevk etmiştir. Bunun üzerine Emîr Timur, kısa bir süre önce hizmetine giren Ali ve Mahmud Şah'ın yanına gelip ve büyük hürmet göstermesinin ardından onlarla beraber Buhara tarafına gitmiştir. Ancak Emîr Caku, burada durmaktan rahatsız olmuş ve Emîr Timur'a "Maslahat yok tururkim, munda turgaybiz ve Horasan sari barsak yahşirak turur" diyerek Horasan tarafına gitmeyi teklif etmiş ve teklifi kabul görmeyince Emîr Seyfeddinle ve Abbas Bahadur'la meşveret ederek Emîr Timur'dan müsaade almadan Horasan tarafına gitmiştir (768h./Eylül 1366-Ağustos 1367). Emîr Caku'nun rahatsızlığı, Mahmud Şahla arasında geçen eski bir meseledir. Emîr Caku, önceden Emîr Mahmud Şah'ı atın kuyruğuna bağlayıp sopa atmak suretiyle onu te'dip etmiştir (Nizamüddin Şâmî, 1987, ss. 43, 49-50; Şerefüddin Ali Yezdî, I, 1336, s. 108; Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, s. 75;

²¹ *Zafernâme*'de "Adamımız az, Allah göstermesin başaramazsak bir daha bir araya toplanmamız zor olur. Siz burada durun. Ben Karşı'ya gidip giriş çıkış noktalarını dikkatlice inceleyeyim." şeklindedir (Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, s. 70).

Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, 1380, s. 4588; Hondmir, 1994, s. 237; Kemaleddin Abdürrezzak Semerkandî, 1974, ss. 381-382; Muineddin Natanzî, 1957, ss. 241-242). Ancak Emîr Timur, Buhara önlerine gelen Emîr Musa ve Ulcaytu'ya karşı baskın yapma fikrini kabul etmemelerinden dolayı Ali ve Mahmud Şah'tan ayrılarak Horasan'a yönelmiştir. Şâmî, bu durum için "kendi vatanına ve adamlarına kavuştu" ifadesini kullanmıştır (Nizamüddin Şâmî, 1987, s. 50; Muineddin Natanzî, 1957, ss. 242- 243). Olaylara bakıldığında saltanat mücadelesi zamanında yanındaki adamların Emîr Timur'a tam bir sadakatle bağlı olmadıkları ve Emîr Timur'un kaygan bir zeminde bu çabayı sarf ettiği görülmektedir.

Emîr Caku, Emîr Timur'un Horasan tarafına gelmesinin ardından tekrar onun hizmetine girmiş ve Emîr Timur tarafından elçilik heyetiyle birlikte Herat Meliki Melik Hüseyin'e gönderilmiştir (Nizamüddin Şâmî, 1987, ss. 51- 52; Şerefüddin Ali Yezdî, I, 1336, s. 112; Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, s. 77; Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, 1380, ss. 4591- 4592; Muineddin Natanzî, 1957, s. 244)²². Bir süre sonra ise Emîr Timur'un yanında Hinduşah'a karşı yapılan mücadele esnasında attan düşerek yaralanmıştır. Bunun üzerine Emîr Timur, yanına otuz er vererek onu Horasan tarafında bulunan Mahan'a göndermiştir (768h./Eylül 1366-Ağustos 1367) (Nizamüddin Şâmî, 1987, s. 53; Şerefüddin Ali Yezdî, I, 1336, s. 115; Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, s. 78; Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, 1380, s. 4593; Kemaleddin Abdürrezzak Semerkandî, 1974, s. 385).

Emîr Caku, Emîr Hüseyin'e karşı alınan hareket kararında, vergi hadisesinden olsa gerek, Devletşahla beraber daha hararetli bir tavır takınmıştır. Emîr Hüseyin'e karşı mücadele döneminde aldığı emir üzerine Emîr Timur'un hassa ordusuyla beraber Sulduzlara karşı Katlan'a hareket etmiştir (Nizamüddin Şâmî, 1987, s. 67; Şerefüddin Ali Yezdî, I, 1336, s. 143; Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, s. 93; Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, 1380, s. 4515; Muineddin Natanzî, 1957, ss. 281-282, 283)²³. Daha fazla asker toplamak amacıyla

²² Emîr Timur, Melik Hüseyin'e "Ben Serahs taraflarına geleceğim. Eğer cenab-ı melik o taraftan gelirlerse birbirimizi görüp aramızda anlaşma yapmamız hayırlı olurdu." şeklinde haber iletmıştır (Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, s. 77).

²³ "Sünnete uygun olarak Emîr Musa ve yakın arkadaşlarıyla meşveret edip şöyle dedi: "Emîr Hüseyin düşmanlık bayrağını açmıştır. Gördüğümüz kadarıyla başka planları var. Ona karşı dikkatli olmamak akıl kârı değil." Orada bulunan Emîr Musa ve Davud-bek, Sarı Buga, Caku-bek ve Müeyyed-bek, Seyfeddin-bek, Abbas Bahadır, Ak Buga Bahadır, Elçi Buga Bahadır, Şeyh Ali Bahadır ve Uygur Devletşah Bahşi gibi diğer beyler, hep bir ağızdan şu cevabı verdiler: "Emîr Hüseyin ahdine sadık değildir ve daima sizi ortadan kaldırmayı düşünmektedir. Böyle yapmayın. Fırsat elden kaçarsa bir daha bulunmayabilir ve pişmanlığın faydası olmaz. Onun sergilediği düşmanlığa karşı tek cephe olmalıyız. Öyle bir yapalım ki, bir daha belini doğrultmasın."

Huttelân'a yönelmiş ve burada topladığı orduyla Emîr Timur'a katılmıştır (Şerefüddin Ali Yezdî, I, 1336, s. 147; Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, s. 95; Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, 1380, s. 4617). Emîr Hüseyin meselesi halledildikten sonra onun hareminden Keykubad Huttelani'nin kızı Adil Melike, Emîr Timur tarafından Emîr Caku'ya verilmiştir (Şerefüddin Ali Yezdî, I, 1336, s. 155; Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, ss. 97-98; Hondmir, 1994, s. 240)²⁴. Caku Barlas'ın da aralarında bulunduğu emîrler tarafından tahta uygun görülen Emîr Timur, ülkenin idarî işlerini düzenlemeye başlamış ve bu tayinlerde Emîr Caku'ya bölük komutanlığı verilmiştir (Şerefüddin Ali Yezdî, I, 1336, ss. 156-157, 161-162; Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, s. 98-99; Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, 1380, s. 4626)²⁵.

Daha sonra Emîr Caku'nun Katlan, Kundus/Kunduz, Bağlan askerleriyle birlikte Şibirgan tarafına Zinde Haşım'ın²⁶ üzerine hareket ettiği görülmektedir. Kaleyi kuşatan Caku Barlas, kışı orada geçirmiş ve Zinde Haşım'ın teslim olup af dilemesi üzerine onun için Emîr Timur'dan şefaah dilemiş ve kabul görmüştür (Şerefüddin Ali Yezdî, I, 1336, ss. 168-169; Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, s. 101-

---

Caku-bek ile Devletşah daha da mübalağa ettiler. Hazret, onların söylediklerini kabul etti. Emîr Musa, Hazret'le yeniden dostluk yemini etti. Diğer beyler de Emîr Hüseyin'in karşısına dikilme konusunda söz birliği ettiler. (Sonra) Hızır Yesurî'nin oğlu Ali'yi idam ettiler." (Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, s. 93).

²⁴ *Habibu's-siyer*'de "Adil Melik" olarak geçmektedir (Hondmir, III/I, 1994, s. 240). Ömer Şeyh Mîrza'nın yaralandığı bu savaşta Emîr Timur, Emîr Hüseyin'e elçi göndererek: "Öz caningga rehmi kıl ve şeherdin çıkıp kelip bizge müti bolgil. Her neçükkim köngling tilese, andak kılurmen." demiştir. Emîr Hüseyin ise oğlunu göndererek: "İtaat kemerini belimizge bağlarbiz. İltimas oltururkim, kanımızdın keçgeysen. Devlet mendin kaytıp senge müsellemler turur. Emdî sendin şefkat ve hürmet bizlerge tegse yaman bolmagusı turur. Mülk ve maldın köngül kotardım. Sendin ümidim oltururkim, menge yol berkeysenkim, Ka'bege barsam ve anda turup ibadet bile kalgan ömrümni keçürsem." şeklinde cevap vermiştir. Bunun üzerine Emîr Timur, Emîr Hüseyin'e kimsenin dokunmaması için emir vermiştir. Ancak Emîr Hüseyin, saklandığı eski şehrin camisinde yakalanıp Emîr Timur'a getirilmiştir. Emîr Timur, onu bağışlamışsa da kısas üzere Keyhüsrev Huttelani ve Emîr Müeyyed tarafından Emîr Timur'un haberi olmadan öldürülmüştür (Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, ss. 96-97).

²⁵ Semerkand ve divân reisliğine Emîr Davud, Bölük komutalıklarına Emîr Caku'nun yanı sıra Emîr Seyfeddin, Emîr Abbas, İskender, Ali Şeyh, Alka Kavçın, Erdeşir Kavçın, Tamıka Kavçın'ın kardeşi Kimarî İnak tayin edilmişlerdir. Emîr-i Divân'a Sarı Buga, Hüseyin Barlas, Ak Buga, Hacı Mahmudşah, Elçi Buga Bahadur, Devletşah Bahşi getirilmişlerdir. Emîrî'l-ümera olarak Hitay Bahadur ve Şeyh Ali Bahadur seçilmişlerdir. Hiravul/ilgar olarak emîrî'l-ümera olan Hitay Bahadur ve Şeyh Ali Bahadur'un yanı sıra Ak Timur Bahadur, Tâbân Bahadur, Dekne Kavçın, Bahtışah, Kara Hindu, Tağnak, Apaçı Kelte, Kıran Buga Arslan tayin edilmişlerdir (Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, s. 99).

²⁶ D. Ahsen Batur'un Yezdî çevirisinde *Zinde Çeşm* olarak geçmektedir.

102; Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, 1380, s. 4630; Hondmir, 1994, s. 241; Muineddin Natanzî, 1957, s. 295, 296, 410)²⁷. Sıçan Yılı/773h./1372’de güçlü Karaunas/Karavanasların bulunduğu (Manz, 2006, ss. 217, 235)²⁸ Kunduz, Bağlan ve Kabul taraflarının vilayetleri, Sindustan’a genel vali tayin edilen (*Muizzü’l-ensâb*, 2006, vrk. 92a; Şerefüddin Ali Yezdî, I, 1336, s. 176; Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, ss. 104- 105; Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, 1380, s. 4635; Hondmir, 1994, s. 236; Kemalleddin Abdürrezzak Semerkandî, 1974, ss. 377- 378; Muineddin Natanzî, 1957, s. 238)²⁹

²⁷ Emîr Musa, Emîr Timur’un Emîr Hüseyin’i yenerek Semerkand’da hükümdar olmasından hemen sonra kaçarak Zinde Haşım’ın yanına gitmiştir. Zinde Haşım, Emîr Timur’un kurmuş olduğu meclise gelme çağrısına kulak asmamıştır. Emîr Timur, Zinde Haşım’a elçi göndermiş ve elçiye “ben senin arkandan kefen ve kılıçla gelirim” demesine rağmen iyi niyetli davranmamıştır. Emîr Timur’un yanına gitmekte olan Horasan’ın meşhur beglerinden Bayramşah ve oğlu Tilançı’yi kardeşi Emîr Muhammed’e onları öldürmesini tembihleyerek teslim etmiştir. Olayı duyan Emîr Timur, Emîr Tâbân Bahadır ve Hoca Yusuf’u göndermiş fakat Zinde Haşım bunları tutuklamıştır. Bunun üzerine bizzat kendisi Şibirgan’a hareket etmiştir. Af dileyen, kılıçla ve kefenle huzura geleceğini söyleyen Zinde Haşım affedilmiştir. Emîr Timur’un Semerkand’a hareket etmesinin ardından o, Emîr Musa’yı göndermiş, peşinden kılıçla ve kefenle Emîr Timur’un huzuruna gelmiştir. Emîr Olcaytu’nun şefaatiyle affedilen Zinde Haşım’a görevler verilmişse de kısa bir süre sonra Hanzâde’yle birleşerek Tirmiz’i yağmalamıştır. Bundan dolayı Emîr Timur, üzerine ordu göndermiş ve Emîr Caku Barlas onu teslim alarak Emîr Timur’a getirmiştir. Yine affedilen Zinde Haşım bir süre sonra Emîr Musa ve Hanzâde gibi emîrlerle tekrar muhalefete başlamış ve yakalanıp huzura getirildiğinde Emîr Timur onu affetmemiştir. “O, benim yanıma gelmesin, çünkü yende yılan beslemek akıl kârı değildir. Düşmanı dost zannetmek uzağı gören bilgi sahiplerinin yapacağı iş değildir.” diyerek onu hapsedmiştir (Nizamüddin Şâmî, 1987, ss. 73-77).

²⁸ Bu boy, Çağatay Ulusu’nun en önemlilerindedir. 13. yüzyılım başlarında Hindistan ve Keşmir sınırına Çağatay, Cuci ve Ögeday uluslarının önderleri tarafından sınır güvenliği için tayin edilen tamma askerlerinden oluşan kalabalık Moğollar olup Hülâgü Han döneminde bağımsız olan topluluktur (Manz, 2006, ss. 214-215). Daha fazla bilgi için bk. a.g.e.

²⁹ Hondmir, Emîr Caku’nun Kunduz’un ve Bağlan’ın yöneticisi olduğunu bildirmektedir (Hondmir, 1994, s. 248). Emîr Caku’ya verilen yerler sayılırken Sindustan bazen Hindustan olarak verilmektedir. *Muizzü’l-ensâb*’ın Farsça nüshasında Sindustan, Rusça çeviri bölümünde Hindustan olarak verilmektedir. Ayrıca Ando da aynı şekilde Hindustan olarak vermektedir (*Muizzü’l-ensâb*, 2006, vrk 92a, s. 112; Ando, 1992, s. 79). Ancak bu iki yer farklıdır. Sind ismi, Sanskritçe *sindhu* (nehir) sözünden gelmektedir. Pakistan’ın güneydoğusunda İndus nehri çevresinde bulunmaktadır (Özcan, 2009, s. 242). Ebü’l-fidâ, Sind’i on beşinci iklim, Hindistan’ı on altıncı iklim olarak vermektedir. Sind bölgesinin sınırları “...batıdan Kirman sınırı ile Sicistan çölünün tamamı, güneyden Kirman ile deniz arasındaki çöl ve çölün güneyindeki deniz, doğudan Fars denizi kuşatır. Zira deniz Kirman ve Sind bölgesinin etrafında yay yapar. Sind bölgesinin doğusunda bir girinti oluşturur. Sind bölgesini doğudan

Caku Barlas'ın, 785h./1383 yılında aynı görevde bulunduğu görülmektedir. Emîr Timur'un Mazenderan'da Emîr Veli'ye karşı sefere çıktığı sırada yolda Emîr Timur'un huzuruna çıkarak gerekli hürmeti gösterdikten sonra Kabulistan bölgesinin önemli meseleleri hakkında bilgi vermiş ve dönmüştür (Nizamüddin Şâmî, 1987, s. 109; Şerefüddin Ali Yezdî, I, 1336, s. 262; Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, ss. 140-141; Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, 1380, s. 4691). Lu Yılı/1376'da ise Urus Han üzerine yapılan sefer sırasında Emîr Timur tarafından Semerkand'ın başına bırakılmıştır (Yezdî, I, 1336, s. 206; Yezdî, 2013, s. 119). Emîr Caku Barlas, 1383 sonu veya 1384 başında ölmüştür (Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, s. 145; Hondmir, 1994, s. 248).

Sonuç

Emîr Caku Barlas, Tuğluk Timur Han'ın Maveraünnehir üzerine yaptığı ilk seferden itibaren ölümüne kadar geçen süre boyunca yani yaklaşık yirmi dört sene, Emîr Timur'un yanında bulunmuştur. Emîr Timur'un mücadelesinin başında kendisinin ve oğlu Cihanşah'ın isimlerinin anılması, onun Barlas boyunun ileri gelenlerinden olduğunu ve askerî bir güce sahip olduğunu göstermektedir. Ancak Emîr Timur'un yanında emîr'ü'l-ümera ve tavacı olması, kabilevî özelliğinin yanı sıra yaptığı hizmet süresince başarılı ve önemli faaliyetlerde bulunduğunu da ortaya koymaktadır. Nitekim Katlan, Kunduz ve Bağlan askerlerinin komutanı olarak Zinde Haşm'ı kuşatmış ve Şibirgan'ı ele geçirmiştir.

Emîr Caku Barlas, Emîr Timur'un yanında bulunan diğer beyler gibi onun saltanatının güçlenmesine katkıda bulunmuştur. Bu katkı sadece kendisiyle sınırlı kalmamış, oğulları ve torunları da önemli mevkilerde yer alarak bu sürece katkıda bulunmuşlardır. Ancak bu katkı, özellikle Emîr Timur'un mücadele dönemi olan 1370 yılına kadarki süreçte tam bir sadakatle yerine getirilememiştir. En azından Emîr Caku Barlas özelinde bu böyle olmuştur. Çünkü Emîr Caku Barlas'ın normal şartlarda Emîr Timur'un yanında kalan tek emîr olduğuna şahit olunduğu gibi zor zamanlarında onu terk edebildiğine de şahit olunmaktadır. Emîr Timur'un muhtemelen saltanat mücadelesi sırasında emîr'ü'l-ümerası olan Caku Barlas, oğlu Cihanşahla birlikte dönemin sözü geçen ve itibarlı ümerası arasında yerini alarak Emîr Timur'un saltanatının kurulmasında ve güçlenmesinde önemli katkılarda bulunmuştur.

Hindistan'ın bir kısmı kuşatır." şeklindedir (*Ebü'l-fidâ Coğrafyası*, 2017, ss. 280, 285). Güyük/Köyük Han orduları 643h./1245'te Sind memleketine yöneldiğinde Multan hâkimi Melik Seyfüddin Hasan Karluğ, Multân şehrini ve kalesini boşaltarak Dîvel ve Sindüstân tarafına hareket etmiştir (*el-Cûzcânî*, 2016, s. 127). Emîr Timur, Pir Muhammed Mîrza bin Cihangir Mîrza'ya Hint sınırına kadar yerler olan Kunduz, Bağlan, Kabul, Gazne ve Kandahar'ı vermiştir (Şerefüddin Ali Yezdî, 2013, s. 276).

Kaynakça

- Ando, S. (1992). *Timuridsche Emire nach dem Mu'izz al-ansab*. Berlin: Klaus Schwarz Verlag.
- Clavijo. (1928). *Embassy to Tamerlane 1403-1406* (G. Le Strange, Çev.). London: George Routledge & Sons, Ltd.
- Ebü'l-fidâ Coğrafyası (Takvimü'l-büldan)* (R. Şeşen, Çev.). (2017). İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Gazi Zahirüddin Muhammed Babur. (1987). *Vekayi* (C. II) (R.R. Arat, Çev.). Ankara: TTK.
- Gülensoy, T. ve Küçükler, P. (2015). *Eski Türk-Moğol Kişi Sözlüğü*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Hondmir. (1994). *Habibu's-siyer* (C. III/I). (W.M. Thackston, Çev., Ed.). Harvard: Harvard University.
- İbni Arabşah. (2012). *Acâibu'l Makdur (Bozkırdan Gelen Bela)* (D.A. Batur, Çev.). İstanbul: Selenge Yayınları.
- Kemalleddin Abdürrezzak Semerkandî. (1974). *Matla'-i Sa'deyn ve Mecma'-i Bahreyn* (Abdülhüseyn Nevaî, Nşr.). I. Tahran.
- Klaviyo. (1975). *Timur Devrinde Semerkand'a Seyahat* (Ö.R. Doğrul, Çev.). İstanbul: Nakışlar Yayınevi.
- Manz, B.F. (2006). *Timurlenk* (Z. Bilgin, Çev.). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Minhâc-ı Sirâc el-Cûzcânî. (2016). *Tabakât-ı Nâsirî* (M. Uyar, Çev.). İstanbul: Ötügen Neşriyat.
- Mirza Haydar Duğlat. (2006). *Tarih-i Reşidî* (O. Karatay, Çev.). İstanbul: Selenge Yayınları.
- Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond. (1380). *Ravzatü's-safa Siyretü'l Enbiya ve Mülükü'l Hulefa* (C. Kiyanfer, Nşr.). VI-I/ IX. Tahran.
- Muineddin Natanzî. (1957). *Muntehebü'l-tevârih-i Mu'inî (Anonim-i İskender)* (J. Aubin, Tash.). Tahran.
- Muizzü'l-ensab*. (2006). İstoriya Kazahstana v Percidskih İstoçnikah. III. Almatı.
- Muizzü'l-ensab*. The British Library. Catalogue Or. 467.
- Nizamüddin Şâmî. (1987). *Zafernâme* (N. Lugal, Çev.). Ankara: TTK.
- Özcan, A. (2009). Sind. *DİA*, XXXVII, 242-244.
- Şerefüddin Ali Yezdî. (1336). *Zafernâme* (M. Abbasî, Tash.). I. Tahran.
- Şerefüddin Ali Yezdî. (2013). *Zafernâme* (D. A. Batur, Çev.). İstanbul: Selenge Yayınları.
- Yağlı, A. R. (2018). Timurlu Devleti Emîrleri I- Barlas Boyu: Togay Buğa Barlas. *History Studies*, 10 (10), 283-290.